

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ НА ЖИВОТНОВЪДСТВОТО В ПЛАНИНСКИТЕ И ПОЛУПЛАНИНСКИТЕ РАЙОНИ

Доц. д-р **ВАСКО ВАСИЛЕВ**,
Зам. Ректор на ВУАРР- Пловдив

Резюме: Развитието на земеделието е приоритетна задача пред българската икономика. Не само защото тук се създават суровините на преработвателната промишленост и икономическите основи на туризма, а защото става въпрос за производството на храни, за повишаване на brutния вътрешен продукт и за осигуряване на трудова заетост и доходи на населението. Целта на настоящата статия е да бъдат представени основните проблеми в развитието на животновъдството в планинските и полупланински райони на страната на база на проведените проучвания в област Кърджали. Направени са и конкретни предложения за подпомагане развитието на отрасъла в тези райони.

Abstract: The development of agriculture is a priority for the Bulgarian economy. Not only because there are established raw materials processing industry and economic base of tourism, but because it comes to food production, increase GDP and providing employment and incomes. The aim of the article is to present major problems in the development of animal breeding in mountainous and hilly areas of the country based on studies in Kardjali District. There have been made concrete proposals to help development of animal breeding in these areas.

УВОД

В област Кърджали са проведени множество проучвания и изследвания във връзка с развитието на селскостопанското производство. Основните изводи, които могат да бъдат направени са следните:

- Земеделските производители търсят различни алтернативи на

тютюнопроизводството;

- В област Кърджали алтернативи има – най-вече в посока на развитие на овощарството, зеленчукопроизводството и животновъдството;
- Животновъдството в област Кърджали през последните години се характеризира с намаляване на броя на основните видове селскостопански животни с изключение на птиците и овцете;
- Снабдеността на хората със земеделска земя не е голяма;
- Като най-ефективно решение за тези проблеми се препоръчва асоциирането на земеделските производители чрез създаването на сдружения;
- Трябва да се работи за възстановяване на традициите в областта на земеделието в регион Кърджали чрез търсене на алтернатива;
- 71% сочат, че биха ползвали научни консултации в областта на земеделието.
- Необходимост от обучение на хората, занимаващи се със земеделие в областта на новите технологии и съвременните практики

СЪСТОЯНИЕ НА МЛЕЧНОТО И МЕСНОТО ЖИВОТНОВЪДСТВО

Първо: Относителният дял на животновъдството в обема на селскостопанската продукция намалява, независимо, че в отрасъла са заети около 15% от всички заети в селското стопанство.

Второ: Не се използват правилно съществуващите природни и човешки фактори.

Трето: За периода след 2000 г., износът на животни намалява приблизително 40 пъти, при условие, че износът на месо се

увеличава около 6 пъти.

Четвърто: Политиката на държавата спрямо животновъдството се нуждае от корекции.

Основните проблеми на животновъдството са свързани с:

- Липсва механизъм за финансиране и кредитиране на тези дейности.
- Изкупвачите и търговците диктуват цените и пресират производителите.
- Държавата не полага достатъчно грижи. Субсидиите са недостатъчни и не се предоставят своевременно.
- Преобладаващата част от производителите не са пазарно ориентирани
- В селското стопанство и животновъдството няма изградени механизми за усвояване на пари и най-вече готовност за участие с проекти в Европейските програми.
- Практически не се чувства прилагането на национална и регионална стратегия за формиране на структурни приоритети и създаване на обективни и субективни условия за пазарна адаптация.

В развитието на млечното животновъдство през последните десетилетия се откриха редица негативни тенденции. Те се проявяват в раздробяване на животновъдството – малък е броят на големите ферми, в които има повече от 50 млечни крави и е огромен броят на дребните стопанства със семеен поминък. У нас доминират производители, които отглеждат до 5 млечни крави.

В област Кърджали, към 01.09.2011 г., 13 467 от фермите за производство на краве мляко са от III група. По общини положението е следното:

- Общ. Ардино - 1197 ферми от III група
- Общ. Джебел - 1067 ферми от III група
- Общ. Кирково - 3810 ферми от III група
- Общ. Крумовград - 2115 ферми от III група
- Общ. Кърджали - 2458 ферми от III група
- Общ. Момчилград - 1700 ферми от III група
- Общ. Черноочене - 1120 ферми от III група

В област Кърджали няма

производители на краве мляко от II група. Броят на фермите за производство на краве мляко от I група за област Кърджали са само 30. В общ. Ардино има 7 ферми от I група, в общ. Джебел – 8 ферми, в общ. Кърджали – 5 ферми, в общ. Кирково – 3 ферми, в общ. Момчилград – 1 ферма, в общ. Черноочене – 6 ферми, и в общ. Крумовград няма нито една ферма, която да отговаря на изискванията.

В общ. Крумовград, като основно препитание на хората, след отглеждането на тютюна, е животновъдството. Слабата механизация и автоматизация, големите разходи за отглеждане на животни и не добре функциониращият пазар оказват неблагоприятно влияние на броя на отглежданите животни и произвежданата продукция.

Нито един от одобрените изкупвачи на краве мляко за област Кърджали не изкупува мляко от общ. Крумовград, което лишава производителите от възможността за реализация на произведената продукция – достъпът до фермите е труден, липсва асфалтиран път до стопанството, което е основна причина продукцията да не се изкупува.

Структурни приоритети за развитие на животновъдството за областта са:

- Месодайно говедовъдство;
- Месодайно овцевъдство.

Тенденции в развитието на животновъдството, които се наблюдават:

- През 2007 – 2010 г. се проявява тенденция за свиване на говеждото стадо в Европейския съюз.
- Говеждото стадо в Европа през 2009 г. се е свило с 0.15%, но цената на трупното месо се поддържа на относително стабилно равнище.
- Около 48 – 50% от потребностите от овче месо в Европейския съюз се задоволяват от собствено производство.
- Пасищното месодайно животновъдство е съобразено с почвено – климатичните условия в страната.

На база на представения анализ могат да бъдат направени следните предложения за организиране на ефективно и конкурентноспособно животновъдство.

ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ЗЕМЯ ОТ ДПФ, КАКТО И ОБЩИНСКА, НА ЖИВОТНОВЪДИ

Поради естеството на прехода в нашата страна животновъдите не притежават собствена или арендована земя. Имащите такава са незначителен процент от всички, които отглеждат животни /най-вече говеда и овце/. Поради липсата на финансов ресурс в животновъдите, възможностите им за закупуване на земя или наемане под аренда са ограничени или е невъзможно. Нестабилността на пазара на зърното и високите цени на фуражите изправят животновъдите пред фалит.

Земята е национално богатство и трябва да остане като ДПФ.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

- Да не се продава земята от ДПФ, дори на животновъди. По една или друга причина те могат да прекратят дейността си веднага след закупуване на земята, т.е дава се възможност за заобикаляне на закона.
- Предоставянето на земя да става за минимум 10 години срещу минимален наем и без право на преотстъпване на трети лица. Право да имат само действащи животновъди.
- В случай на прекратяване дейността на фермата по една или друга причина земята веднага се връща в ДПФ или на съответната община.
- Правото на ползване да не се ограничава с региона на регистрация. Напр. област Стара Загора е със силно развито животновъдство, но липсва свободна земя от ДПФ или общинска. Тези животновъди могат да получат такава например в Странджа-Сакар.
- За максимално допустим размер на една крава приемаме 10 дка за млечни и 8 дка за месодайни.

РЕЗУЛТАТ

- Насочване на парични потоци към животновъдството чрез субсидии за дка площ – така косвено се използват европейски средства за животновъдството, ще се намали напрежението в сектора и съответно завишат субсидиите на фермера.
- Максимално използване на земята и свеждане до минимум пустеещите земи
- Запазване собствеността на държавата върху земята.
- Производство на собствени фуражи при ниска себестойност.
- Повишаване ефективността в целия сектор животновъдство.

ОТГЛЕЖДАНЕ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИ, ВИСОКОПРОДУКТИВНИ ЖИВОТНИ

За да се постигне това е необходимо субсидиране за произведена животинска продукция - мляко, месо и т.н.

В момента се плаща на глава животно. Няма субсидиране на генофонда и поради това липсва интерес от фермерите за отглеждане на високопродуктивни животни. Значителни суми се плащат на Развъдните асоциации, но реален генетичен прогрес няма.

Например ако един фермер отглежда 50 овце от специализирана порода за мляко Лакон и предава на мандра 10 т мляко, като съответно си плаща и данъци на 10 т продукция, той получава субсидия за 50 овце. Същото количество мляко предава и този, който отглежда местни овце, но от 250 бр. Последният получава 5 пъти по-голяма субсидия и плаща 5 пъти по-малко данъци. Лошото е, че много често животните се отглеждат само заради броя и субсидията.

ПРОМЕНИ В НАРЕДБИ

За да се предотврати втори срив в броя на животните и затварянето на стотици ферми са цитирани са по-

долу. Единственият критерий за дадена ферма трябва да бъде производството на качествено мляко и наличие на помещение за съхранение на млякото /според регламент 853/, а не брой животни.

Селата са обезлюдени, а ние ще ги

принуждаваме да излизат и строят нови ферми извън населеното място. И това при липса на финансов ресурс и прогресивно намаляващ брой на животните.

ПРЕДЛАГАМЕ СЛЕДНИТЕ ПРОМЕНИ:

НАРЕДБИ	МОТИВИ
<p>Наредба 44 за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти да бъде преработена, като бъдат разграничени изискванията за малки, средни и големи ферми. Предлагаме за говедовъдството: малка ферма – до 50 говеда; средна – 50-150; голяма /промишлена/ - над 150. В овцевъдството: малка – до 100 овце; средна – 100-250 овце; над 250 овце.</p>	<p>Мотиви: Не отговаря на състоянието на животновъдството в момента и не е съобразена с промените.</p> <p>Разграничаването на изискванията в зависимост от размера на фермата ще подобри финансовия резултат на стопанството и ще се повиши отговорността на стопанина</p>
<p>Наредба 40 от 02.12.2008 за условията за отглеждане на селскостопански животни, съобразени с техните физиологически и поведенчески особености</p> <p>При наличие на Наредба 16 за хуманно отношение към животните да отпадне.</p>	<p>Наредбата в повечето текстове е като популярно издание и съществуват противоречиви текстове. Напр чл3 ал 1 и 2 – не може да се определи брой гледачи. Целта е животновъдството да бъде семеен бизнес, както е в развитите страни. Това задължава наемането на гледачи и утежняване на финансовия резултат. Напр. чл 5, 9, 10 – текстове от учебници.</p>
<p>Наредба 51 за националния резерв, индивидуалните млечни квоти, одобрението на изкупвачи и изкупуването на краве мляко чл 5 т 3 Сега – Право на индивидуална млечна квота от националния резерв имат нови производители или производители, които разширяват дейността - притежават най-малко 10 крави или бременни юници. Предложение – да отпадне</p>	<p>Не е обоснован броят на кравите. Всеки, който започне да отглежда крави да получава квота от резерва веднага. Забавянето на квотата принуждава новите фермери да работят в сивия сектор От друга страна България не изпълнява квотата си и може да я загуби.</p>
<p>Наредба 4 за специфичните изисквания при производството</p> <p>Сега - (1) Фермите за производство на сурово краве мляко, регистрирани по реда на чл.51 от Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВД) се категоризират в три групи, както следва:</p> <p>1. първа група:</p> <p>а) отговарят на ветеринарно-санитарните изисквания за сградов фонд и оборудване, съгласно Приложение III, секция IX, глава I (II) на Регламент 853/2004/ЕС, и</p> <p>б) произвеждат сурово краве мляко с показатели за общ брой микроорганизми (ОБМ) до 100 000/мл. и общ брой соматични клетки (ОБСК) до 400 000/мл., съгласно Приложение III, секция IX, глава I (III,3) на Регламент 853/2004/ЕС (отговарящо мляко).</p> <p>2. втора група:</p> <p>а) отговарят на ветеринарно-санитарните изисквания за сградов фонд и оборудване на Приложение III, секция IX, глава I (II) на Регламент 853/2004/ЕС, и</p> <p>б) произвеждат сурово краве мляко с показатели над 100 000/мл. за ОБМ и над 400 000/мл. за ОБСК (неотговарящо мляко).</p>	<p>Мотиви: регламент 853 поставя критерии само за помещенията за съхранение на млякото. Качеството на млякото трябва да бъде основен критерий за категоризацията.</p> <p>В едно стопанство може да има 2-5 крави и млякото да е първо качество. Всичко зависи от хигиената на доене и отговорността на всеки животновъд.</p>

<p>3. трета група: а) не отговарят на ветеринарно-санитарните изисквания за сградов фонд и оборудване, съгласно Приложение III, секция IX, глава I (II) на Регламент 853/2004/ЕС, б) произвеждат сурово краве мляко с показатели над 100 000/мл. за ОБМ и над 400 000/мл. за ОБСК. Да стане -(1) Фермите за производство на сурово краве мляко, регистрирани по реда на чл.51 от Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВД) се категоризират в три групи, както следва: 1. първа група: а) отговарят на ветеринарно-санитарните изисквания за сградов фонд и оборудване на помещенията за съхранение на млякото, съгласно Приложение III, секция IX, глава I (II) на Регламент 853/2004/ЕС, б) произвеждат сурово краве мляко с показатели за общ брой микроорганизми (ОБМ) до 100 000/мл. и общ брой соматични клетки (ОБСК) до 400 000/мл., съгласно Приложение III, секция IX, глава I (III,3) на Регламент 853/2004/ЕС (отговарящо мляко).</p>	
<p>2. втора група: а) отговарят на ветеринарно-санитарните изисквания за сградов фонд и оборудване на помещенията за съхранение на млякото, съгласно Приложение III, секция IX, глава I (II) на Регламент 853/2004/ЕС, б) произвеждат сурово краве мляко с показатели над 100 000/мл. за ОБМ и над 400 000/мл. за ОБСК (неотговарящо мляко). 3. трета група: а) не отговарят на ветеринарно-санитарните изисквания за сградов фонд и оборудване на помещенията за съхранение на млякото, съгласно Приложение III, секция IX, глава I (II) на Регламент 853/2004/ЕС, б) произвеждат сурово краве мляко с показатели над 100 000/мл. за ОБМ и над 400 000/мл. за ОБСК. Съобразно тези промени да се направят и във всички текстове промени за сградовия фонд.</p>	

**Промяна в Наредба 27
по Мярка 142 Създаване
сдружения на производители**

Целта е сдружаване на дребни производители и повишаване ефективността в техните стопанства. Посочените обаче минимални обеми за дадено сдружение на животновъди са много големи – напр. овце 2000 бр, което на практика я прави неизползваема.

Сега чл. 18 Членовете на организацията трябва да имат общо обработваема земя и/или съответно брой животни в количества не по-малки от:

6. Мляко:

- а) крави майки и/или биволици майки за мляко - 200 животни;
- б) овце майки и/или кози майки за мляко -

1000 животни;

7. Месо:

- а) овце и кози, включително агнета (ярета) - 2000 животни;
- б) прасета за месо - 1000 животни;
- в) телета - 250 животни;
- г) птици - 50 000 птици, а за щрауси - 150;
- д) зайци - 3000 животни

Предлагаме да стане чл. 18 (1):

6. Мляко

- а) крави / биволици за мляко – 80-120
- б) овце / кози майки за мляко – 350

7. За месо

- а) овце и кози – 500
- в) телета – 200
- д) зайци – 300
- да се създаде нова а/ крави за месо – 120 -150

КВОТИ

Това е един проблем, който все по-остро стои за разрешаване.

При разпределението млечни квоти се раздадоха на стопани с една и повече крави. Те всъщност не изпълняват подадената им квота, оттукизпълнението на националната квота продължава да е под въпрос и при продължаващо неизпълнение България ще бъде санкционирана и намалена квотата ѝ. Получилите квота с 1-3 крави нямат шанс за производство на мляко първо качество. От друга страна ферми I категория с по-голям брой животни имат проблем с ниските квоти и не могат да увеличат броя животни и продуктивност. Това също е пречка за увеличаване количеството на произведеното първа категория мляко.

Идеята за пазар на квотите е нереална на този етап. Тези животновъди, които не изпълняват квотата си и искат да я продадат, ще спечелят от нещо, което им е било предоставено неправомерно. От друга страна фермери, направили инвестиции, произвеждащи качествено мляко, плащащи си всички данъци, ще трябва да заплатят за увеличаване на квотата си. Липсата на квота е пречка и за много млади хора да започнат да отглеждат крави. Именно поради това е предложението ни за отпадането на чл.5 т.3 от Наредба 51.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Прехвърляне на квоти от фермери, които по една или друга причина са преустановили отглеждането на животни, към тези от първа категория и повишили значително средната продуктивност на отглежданите от тях животни. Това преразпределение да се направи още първото тримесечие на следващата година.

СТАНДАРТИ

Предложение

Стандартът „Стара планина“ да се отнася само за месни продукти, произведени от свежо месо. Така не се противоречи на европейското законодателство, понеже

не се конкретизира от „българско“ месо, а „свежо“ месо.

При млечните продукти да се сложи знак за произведени от българско мляко и те да са с по-висока цена /така е в Чехия/.

РОЛЯ НА СДРУЖЕНИЯТА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА

- Представителство на интереси;
- Подпомагане на дейността на асоциираните членове, които запазват своята икономическа самостоятелност;
- Изграждане на информационни, консултантски, научни и търговски инфраструктури;
- Разработване и изпълняване на проекти – целеви, структурни, пазарни или инвестиционни, с цел привличането и насочването на капитали;
- Трансфер на добри практики от западно-европейските страни;
- Разработване и реализиране на развъдни и селекционни програми;
- Осигуряване на пазари.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основните проблеми, стоящи пред животновъдството в България, са свързани с липсата на средства, пазари, нови технологии, храни за животните, ниските изкупни цени на продукцията и др. За да се преодолеят е необходимо да се работи по посока на получаването на нови високопродуктивни породи животни, ефективното използване на природните и социално-икономически ресурси в различни региони на страната и др. Като цяло перспективите пред развитието на отрасъла са благоприятни, тъй като страната разполага с благоприятни природни и социално-икономически условия за неговото развитие.